

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto III.

Ljubljana, meseca kimovca 1906.

Štev. 6.

VSEBINA:

A. K.: Poročilo o sestanku štajerskega narodno-radikalnega dijaštva v Rušah.

Dr. Dragotin Koderman: O razvoju narodno-radikalnega gibanja.

Ivan Lah: O brošurah. Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja „Omladine“ je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Suplenture. Vsled imenovanj od 1. septembra t. l. bodo se najbrže rabili suplentje: 1.) za klasično filologijo na drž. gimnazijah Trst, Št. Pavel (k. k. Stiftsgymn.), Maribor, Gradec (1. drž. gimn.), Ober-Hollabrunn, Budjevice (nem. gimn.), Praga - Mala stran, Aussig, Landskron*), Čer novice (2. drž. gimn.), Radautz in na mestni gimnaziji (Kommunalrealgymn.) Korneuburg; 2.) za nemščino na drž. gimn. Dunaj, 6. okraj, Dunajsko Novo mesto, Budjevice (nem. gimn.); 3.) za moderno filologijo na drž. realki v Karlinu (Karolinental pri Pragi), na dež. realki v Römerstadt-u in na dekl. liceju v Mor. Ostrovi (Mähr. Ostrau); 4.) za zemljepis in zgodovino na drž. gimn. Maribor, Dunaj, 17. okraj, na drž. realkah Dunaj, 2. okraj (1. drž. r. v 2. okr.), 4. okr., 18. okr., Solnograd in na dež. realkah Iglava in Prostejov (Prossnitz); 5.) za matematiko in fiziko na državnih realkah Dunaj, 10. okr., 15. okr., Brno, Dornbirn in na dež. gimnaziji v Horn-u (Landesrealobergymn.); 6.) za deskriptivno geometrijo in matematiko na drž. realkah Dunaj, 18. okr., Eger, Budjevice (nem. r.) ter na dež. realkah Brno in Kromeriz (Kremsier); 7.) za naravoslovje na drž. gimn. Pazin (hrv. učni jezik), Kranj, Gradec II. drž. gimn. in Dunaj, 6. okr.; 8. za risanje na 1. drž. realki v 2. okr. na Dunaju. — Kandidatje, ki želijo suplentur, naj se javijo kar najprej pri dotičnih ravnateljstvih z natančnimi podatki o stanju svojih študij in skušenj ter z navedbo onih predmetov, ktere bi bili pripravljene poučevati, čeravno ne spadajo v njihovo skupino.

Zagreško vseučilišče. Pred nedavnim časom je zavela polemika med »Našo Slogo« in »Slov. Narodom« glede posečanja zagrebškega vseučilišča s strani Slovencev. K temu vprašanju nam piše prijatelj našega lista, čegar mnenju se v polni meri pridružujemo: »Svršeni pravnik«, ki je pisal v »Našo Slogo«, je seveda zagrešil v tem, da je mislil, kakor da bi zagrebški izpiti še veljali tudi za Slovence; a »Narod« je brez vse potrebe to vprašanje zvezal z glasovanjem o volilni reformi. Tako kulturno vprašanje mora biti čisto neodvisno od hipnih političnih konstelacij, ali celo enkratnih glasovanj; sicer bi se n. pr. slovenski akademiki sedaj morali ohladiti tudi za — Čehe in Prago, ker je Kramar pomagal Šusteršiču. Faktum pa je — in tega ne more tajiti nihče — da bi Slovcem bil Zagreb najbližji in že radi jezika najpristopnejši; naše medsebojno poznavanje bi se okrepilo, iz enakopravnih razlik bi nastajala harmonična celota, ko bi naša mladina se sama učila in brate učila v Zagrebu. Če je res, da si treba najpreje doma urediti razmere in potem šele iti dalje, potem je tudi res, da se nam je najprej brigati za najbližje brate in sosede in potem šele iti dalje; kdor dela drugače, ta fantazira in ne dela. — Zato bi morali naši politični krogi vsaj to izposlovati — kakor misli »Slovenski Narod«, bi to pač šlo — da bi se Slovcem všteli semestri in leta, prebita na zagrebškem vseučilišču. — Ako si hočemo dobro, se bomo delili med Zagreb in Prago; s tem si bomo pridobili obširno poznanje slovanskih razmer, a tudi glas o svojem narodu raznesli med svoje brate. —/—

Navodilo za vpisovanje na graškem vseučilišču. Abiturijent, ki se hoče vpisati na kaki graški fakulteti ter tam doseči tudi oproščenje kolegine, naj prinese seboj a) zrelostno izpričevalo, b) ubožni list, izpolnjen od občine in potrjen od okrajnega glavarstva, c) nekartonirano svojo sliko v vizitnem formatu. Rok za inskripcijo traja od 26. septembra do inkl. 7. oktobra; v tem času se morajo zglasiti vsi oni, ki hočejo biti kolegine oproščeni. — Pri vseučiliškem portirju si kupiš a) indeks (1 K), v katerega prilepiš svojo sliko, b) tri zglasnice (nacionale). Vse to izpolniš**)

*) Široko tiskana mesta so v uradnem listu razpisana.

**) Podrobne nasvete glede vpisovanja, posebno glede različnih ur daje vsakomur akad. društvo »Tabor«, Zinzendorfsgasse 181 ob vsaki uri.

A. K.

POROČILO O SESTANKU ŠTAJERSKEGA NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA V RUŠAH.

Nato govori A. J. Pučnik (»Tabor«): Naše gmotno in stanovsko vprašanje s posebnim ozirom na Štajersko.

Dokler je štajerski dijak še na srednji šoli, in torej še »up-svojih starišev in domačinov, je njegova eksistenca več ali manj dobro zasigurana; poprečno štajerski srednješolec ne pogreša niti domačih podpor, saj upajo stariši, da se jim to enkrat stotero povrne pri Bogu in pri ljudeh. — Za najubožnejše skrbijo z vsakdanjim kosilom tudi dijaške kuhinje v Celju, Mariboru in Ptujju. Mariborsko dijaško semenišče vzdržuje vrh tega vsako leto do 80 dijakov večinoma brezplačno.

Abiturijenta pa, ki »ni hotel ubogati« ter zavrgel »edino pravi poklic«, čaka na visoki šoli poleg napornega duševnega dela — boj za existenco. Zapustijo ga stariši in prej tako radodarni duhovni strici in navezan je na podporo tujih ljudi, navezan predvsem na munificenco naših posojilnic in podpornih društev. Referent podaja pregled o delovanju »podpornih društev za slov. visokošolce« na Dunaju, v Gradcu in v Pragi, izmed katerih podpira graško društvo skoraj 70% Štajercev z mesečnimi svotami do 10 K ali do 20 obednicami. Društvo pa je prejelo od slov.-štajerskih posojilnic v preteklem letu le 520 K. — Dalje omenja vsa druga podporna sredstva, ki jih nudijo različni zavodi po naših vseučiliških mestih*).

Najvažnejši vir pa so štajerskemu dijaku slovenske posojilnice, pri katerih znaša letna podpora 60—300 K. V prvi vrsti stojita celjska in ptujjska, ki ste dali v preteklem letu samo graškim štajerskim akademikom 1320 K oziroma 3350 K; letos menda prvokrat so podpirale visokošolce tudi posojilnice v Mariboru s 500 K, v Št. Lenartu v Slovenskih goricah s 3000 K; konjiška je žrtvovala 800 K. Ostale spodnještajerske posojilnice pa niso dosegle skupne svote 400 K.

Izmed štipendij je imenovati predvsem 12 Rapočevih ustanov v Mariboru à 300 K, jubilejsko ustanovo v Celju, ki razdeli na leto 1000 K; »Radogoj« je podpiral letos 2 Štajerca, deželne ustanove od 100—500 K je uživalo 9 Slovencev (kar pomeni menda 10% deželnih štipendistov visokošolcev).

Referent povdarja, kako maloštevilne so pred vsem one slovenske posojilnice, ki uvidevajo, da sme in mora mladina zahtevati, naj se ji preskrbi dostojno življenje.

*) Primerjaj brošuro »Iz naroda za narod«!

V stanovskem oziru se obrača predavatelj proti prestrogi klasifikaciji na spodnještajerskih učnih zavodih, kjer otežuje šovinizem nemških profesorjev slovenskim dijakom najmanjši vspeh ter primerja razmere na gimnazijah nemškega Štajerja z onimi na Slovenskem. 15–20% slovenskih dijakov se prerine od prvega razreda do mature, nemških pa 50–60%! Na podlagi statistike akad. uradništva na spodnjem Štajerskem in slovenskega visokošolskega dijaštva priporoča študij medicine, živino-zdravništva, poljedelstva in trgovskih ved ter tehnike, svari pred filozofijo. Absolviranim akademikom pa priporoča, naj ostanejo doma t. j. vstopijo na Štajerskem v javno službo, saj nam edino dejstvo, da imamo na slovenskem Štajerskem le 99 slovenskih juristov in 314 nemških, 65 nemških inženjerjev in nobenega Slovenca, govori jasno dovolj. Opozarja posebno na nizko število slovensko-štajerskih realcev, kar sicer ni čudno, ker šovinistična mariborska realka znatno otežuje, če ne omogočuje slovensko-štajerskemu realcu študij v domovini. Zato priporoča govornik kranjske zavode. Naše stremljenje mora biti: izpodriniti tujca in zasesti vsa mesta, ki gredo Slovencem, ker na ta način ne le zasiguramo sebi prihodnosti ampak tudi narodu, med katerim hočemo delovati.

V debati govori A. Turnšek, ki pozdravlja v interesu akademičnega naraščaja delovanje »Omladine« na polju dijaške in uradniške statistike ter priporoča slovenskim profesorjem, naj jo pazno zasledujejo, da zamorejo odhajajočemu abiturijentu dobro svetovati. Iz lastne skušnje vé, koliko zla povzroči profesor, ki informira abiturijenta popolnoma napačno. T. abiturijentom priporoča inženerski in zemljemerski študij, ter povdarja, da je vsprejem na tehniko za gimnazijca jako lahek, študij sam mu ne dela toliko težkoč, kakor se splošno meni. Opozarja na dejstvo, da študira le 10% slovenskih dijakov tehniko, Nemcev pa 40%, Čehov celo 50%!

T. Kramer konstatira, da je ravno slovenskih geodetov precejšno število, abiturijentom toraj ni priporočati posebno tega sicer jako ugodnega študija, pač pa tem bolj inženersko stroko. Zdi se mu tudi, da še preveč odvrčamo od jurističnega študija, pač pa se mu zdi potrebno svariti one pred filozofijo, ki jih ne žene poklic k tej stroki.

F. Svetek priporoča abiturijentom Prago, ki je v materijelnem, predvsem pa v narodnem oziru za slovenskega dijaka najboljše vseučiliško mesto.

* * *

J. Glonar (»Tabor«): Štajerski dijak.

Govornik slika življenja in razmere štajerskega dijaka od njegovega vstopa v ljudsko šolo do vseučilišča. Karakteristične razmere na naših gimnazijah, njih slabe in dobre strani, profesorji, ki so po večini seveda nemški, vplivajo na razvoj štajerskega slov. mladeniča. V živih barvah slika predavatelj notranje in zunanje boje ob prehodu na vseučilišče, razmerje med visokošolcem in domovino, vpliv štajerskega dijaštva na javno življenje.

Karakteristično za štajerskega dijaka mu je: hipna navdušenost za dobro stvar — a neka mehkoča in fatalizem, ki ovira razvoj in uporabo njegovih moči.

* * *

G. učitelj Lesjak pozdravlja v imenu učiteljstva zborovalce ter povdarja potrebo zveste tovarišije med učiteljem in dijakom, ki bi naj vedno roko v roki delovala za izobrazbo naroda. Posebno ob meji se mora pričeti najintenzivnejše skupno delovanje slov. učiteljstva in dijaštva. Kot predsednik podravske podružnice S. P. D. opozarja dijaštvo na veliki pomen slovenskega planinskega društva v narodnem oziru ter pozivlja slovenske dijake, da tudi na tem polju zastavijo svoje moči.

* * *

Nato se je sprejela soglasno sledeča

resolucija:

I. Smatramo ugoden gospodarski položaj štajerskega Slovenstva za predpogoj uspešni narodni politiki. Rešitev gospodarskega vprašanja vidimo v strokovni, v narodnem oziru neodvisni gospodarski organizaciji in v ustanavljanju narodnih strokovnih šol.

II. Zahtevamo izključno slovensko šolstvo. Osobito povdarjamo potrebo slovenskega učiteljišča in drugih slovenskih srednjih šol. Konečno ponavljamo staro zahtevo po ustanovitvi slovenskega vseučilišča.

III. Zopet opozarjamo slov. javnost na izredno neugodni gmotni položaj velike večine slov. srednje- in visokošolskega dijaštva ter zahtevamo nujne pomoči. Osobito pozivljamo denarne zavode in različne zastoje, da izdatneje podpirajo slovenske dijaške kuhinje v Celju, Mariboru in Ptuju ter slov. visokošolska podporna društva na Dunaju, v Gradcu in Pragi. V ostalem pa se sklicujemo na tozadevne resolucije I. narodno-radikalnega shoda v Trstu.

IV. Opozarjamo merodajne kroge osobito slov. učiteljstvo na dejstvo, da je število slovensko-štajerskih realcev z ozirom na važnost in prihodnjost tehniškega študija neverjetno nizko ter jih pozivljamo, naj zastavijo svoj vpliv, da se to število pomnoži. Priporočamo realko v Idriji kot slovenski srednješolski zavod.

V. Priporočamo abiturijentom posebno študij medicine, tehnike, živinozdravništva, poljedelstva in trgovskih ved; odsvetujemo pa za sedaj študij filozofije.

VI. Z ozirom na to, da primanjkuje v vseh strokah akademičnega uradništva in v javnih službah na slov. Štajerskem slovenskih moči in z ozirom na to, da preti iz tega vzroka slovenskemu življu na Štajerskem velika nevarnost, zahtevamo, da iščejo slovensko-štajerski absolventje visokih šol službe v svoji ožji domovini.

VII. Slovensko - štajersko narodno-radikalno dijaštvo ogorčeno protestira proti nečuvanju c. kr. vlade v zadevi ustanovitve ferijalnega društva »Skale« za Štajersko in zahteva rešitve tozadevnega rekurza ter opozarja na to zadevo slovenske poslance.

* * *

Predsednik: Preživeli smo danes nekaj lepih ur v intenzivnem delu, premetrili smo položaj, v kakoršnem se nahajamo danes štajerski dijaki, uvideli smo, da hodimo narodni radikalci pravo pot, ki vodi do cilja: kolikor mogoče zblížati resnični položaj našim prelepim idealom. Prepričan sem, da ponese danes vsakdo izmed nas domov novih misli in na novo zbujenih moči, uverjen sem tudi predvsem, da so spoznali tt. srednješolci in abiturijenti čisti namen, s katerim jih vabimo v svojo sredo, v svoje organizacije. Želim, da se z današnjim tako lepo vspelim zborovanjem prične vrsta vsakoletnih počitniških sestankov nam in narodu v korist, ter zaključujem zborovanje.

* * *

Zvečer je bilo napovedano poljudno predavanje »Širom slovenske domovine« s skioptičnimi slikami. Ker pa so v zadnjem momentu prišle druge slike, bi se bila cela prireditev skoraj ponesrečila, da ni priskočil t. Pretnar (»Tabor«), ki je predaval zvečer pred mnogobrojno zbranim dijaštvom in drugim občinstvom poljudno »O Sokolstvu«. Konečno smo projicirali tudi s skioptikom lepo serijo »Postonjska jama« ter »Bohinjska železnica«.

Koliko simpatij si je v kratkem času pridobilo narodno-radikalno dijaštvo v narodno zavednih Rušah, pokazalo se je drugi dan pri veliki narodni slavnosti, kjer se nam je odmenil prvi prostor v slavnostnem sprevodu. Brez zastave, le z majhno tablico, korakali smo v sprevodu, a bilo nas je zato imponantna vrsta mladih, ki vedo, da je z njimi bodočnost slovenskega dijaštva.

DR. DRAGOTIN KODERMAN:

O RAZVOJU NARODNO-RADIKALNEGA GIBANJA.*)

Peto leto je preteklo, odkar se je začela radikalna struja med slovenskim dijaštvom, gibanje je naraščalo od leta do leta, poglobilo se je in razširilo, in z letošnjim letom stopa prva vrsta radikalcev iz akademiških tal. Gotovo je torej vredno, da se ozremo na postanek in razvoj našega gibanja.

Najpoprej nam je na kratko označiti splošne razmere, iz katerih se je rodilo radikalno gibanje: Strankarska strast na

*) Predavanje na letošnjem sestanku narodno-radikalnega dijaštva v Rušah.

Slovenskem je bila prikopela od vrhunca. Volitve za državni zbor so razburile duhove na vseh slovenskih pokrajinah. Liberalna stranka, prej brezdelna, je šla med ljudi; pozabile so se na obeh straneh narodne koristi in se zapostavile za strankarskimi. Dr. Tavčar je z ozirom na Kočevanje dajal v Črnomlju koncesije »drugemu deželnemu jeziku«, dr. Šušteršič je pa v ljubljanskem katoliškem domu nekoliko časa pozneje snubil Nemce na svoj način. Na Štajerskem je sloga umorila vsako politično delo in postala je ta lepa beseda krinka za lenobo in brezdelje. Narodno gibanje je postajalo vedno bolj identično s klerikalnim, »Štajerc« je dobival pristaše, med slovenskimi voditelji in med ljudstvom ni bilo pravih stikov.

To je bila slika naše domovine, ki se je odpirala očem mladih akademikov. In ravno mladih je prišlo pred petimi leti na Dunaj neobičajno visoko število. Na Dunaju sicer takrat ni bilo več pravega burševskega življenja, kakor se je mnogo dalje še ohranilo v Gradcu, pač pa se je šopiril med dijaštvom blazirani kozmopolitizem. — Gibanje za slovensko vseučilišče je dalo idealizmu mladih nove hrane. Nezasadovoljnost z razmerami je rodila med njimi čut skupnosti. »Slovenija« ni nudila članom skoro ničesar. Bila je družba ljudi, ki so se sešli slučajno. Edino, kar je storila včasih, je bila kaka brzozavka v »Narodu«, če je zmagal kak liberalen kandidat.

Porodila se je zahteva po programu. Večina društva se je izrekla zato, da se fiksira društveni program, ki naj bo podlaga društvenemu delu. Program se je sprejel z ogromno večino, in prva točka je bila: »Narodni dolžnosti se klanjajo vse druge«. S tem je bil storjen prvi korak emancipacije dijaštva od političnih strank.

Kot torišče nove struje se je kmalu nato vstanovil narodno-radikalni klub »Skala«. Bil je to politično-izobraževalni klub, ki je prirejal redne sestanke, na katerih so se razpravljala politična, gospodarska, sploh znanstvena vprašanja. Stalna točka so bila poročila o narodnem gibanju v vseh slovenskih pokrajinah. Skoro cela »Slovenija« je bila v »Skali« in v poletnem semestru se je izvolil radikalni odbor z $\frac{1}{6}$ večino.

V »Skali« je dobilo radikalno gibanje pravo smer. Motrili so se odnošaji v domovini in razgovarjalo se je o tem, kako odpomoči. Brezdelnost slovenskih voditeljev in breznačelnost v naši politiki je kazala mladim pravo pot v bodočnost. Akademiki so bodoči voditelji naroda, če torej hočejo, da bo imel narod boljše voditelje, morajo reformirati sami sebe. Samovzgoja je postala ena glavnih zahtev za radikalnega akademika. Stanovska izobrazba ne zadostuje, treba si je pridobiti splošne izobrazbe, obširnega obzorja. In vzgoja akademikov bodi prva naloga akademičnih društev. Znanstveni klubi, predavanja, ekskurzije naj večajo dijakovo izobrazbo. Doba študij je doba setve. Spoznavanje socialno-ekonomskih vprašanj bodi glavna podlaga potrebne in splošne izobrazbe. Opazujoč pomanjkanje politično izobraženih ljudi, začutili so potrebo, proučavati politiko kot vedo, brez vsakega aprijorizma vstvariti si samostojno politično prepričanje. Ne blazirana resignacija, ampak vera v narodovo bodočnost bodi vodnica za življenje in delovanje mladega Slovenca; in pred vsem zaupanje v lastno moč.

Z delom, ne z govorjenjem se bo rešil narod. Mesto glasnih zahtev naj bi se takoj začelo zavestno, sistematično delo na vseh poljih. Narodni interes pa mora zmeraj združiti sicer strankarsko razkosane dele naroda, če hočemo, da bo narod močan in politično vpliven. Radikalizem se ne umevaj kot kričav šovinizem, ampak kot zavestno vsestransko delo, čigar edini končni cilj je narodova korist. To je tudi bistven razloček med nami in klerikalci, kateri abolutne narodnosti kot končnega cilja ne priznavajo.

Na Dunaju se je od kraja sméšilo naše gibanje od strani nasprotnikov, zlasti se je sméšilo stremljenje po samoizobrazbi. Klubi so bili tarča raznih duhovitih dovtipov — no to se je pozneje ponavljalo v vseh vseučiliških mestih. Drugo leto je prineslo cepljenje dunajskih neklerikalnih dijakov. Po brezvspešnem poskusu, zavoziti »Slovenijo« nazaj v kranjsko-liberalni tfr se je ustanovila »Sava«, kot akademiška ekspozitura liberalne stranke. V »Sloveniji« se je nadaljevalo izobraževalno delo vedno bolj intenzivno, vedno bolj sistematično.

Domovina ni z veseljem motrila našega gibanja, zlasti je imela mlada struja na Kranjskem mnogo nasprotnikov. Na Štajerskem je bilo še vse mirno, zlasti ker se v Gradcu še ni gibanje začelo. Zato so mladi štajerski radikalci hoteli nastopiti z javnim shodom, čigar glavna točka je bila: Naše stališče . . . No, shod se je priredil prerano, ni bilo še potrebne konsolidacije, zato se je ponesrečil.

Že prvo leto se je pa ravno med radikalnim dijaštvom rodila ideja, da naj bi dijaštvo že kot tako šlo med ljudstvo razširjat ljudsko izobrazbo kot glavno podlago narodne zavesti in samostojnosti. Izobražen narod ne propade in se ne potujči. Vzгляд so bili slovenskim dijakom njihovi danski in češki kolegi. Ustanovil se je v »Sloveniji« klub za ljudsko izobrazbo, ki bi naj teoretično pripravljaj dijake za delo med ljudstvom. Prvi poskus, realizirati te ideje je bila ustanovitev »Bodočnosti«. Društvo je prvo leto takoj začelo delo, priredilo je okoli 25 dobro vspelih predavanj in začelo pripravljati ljudske knjižnice. Drugo društveno leto ne izkazuje razen občnega zbora nobenega dela — društveno vodstvo pa je tudi prešlo z drugim letom v roke naših nasprotnikov. Sedaj se je tudi v »Bodočnosti« začela priprava za izboljšanje društvenih razmer, a težje je popravljati, če je kaj zavoženega, kakor začeti iznova.

Po malem se je začelo gibanje tudi v Gradcu. Tu so bile razmere še neprijaznejše za nove ideje. »Alte Burschenherrlichkeit« je cvetela — sploh malenkostnejše graške razmere niso bile zelo ugodna tla za nas. Ožje mesto — ožje obzorje — pa tudi ožji družabni stiki. Fejaško življenje, tu pa tam malo viteštva, ugled se je — vsaj nekoliko — še meril po semestrih in »bruc« je bil revna, zaničevana stvar. Od časa do časa se je pojavila skupina nezadovoljnežev, a niso mogli prav na površje. Tu nasprotstvo ni obstajalo v ortodoksnem liberalizmu, ampak starejši Triglavani so se uprli novim idejam, boječ se za svoj vpliv in prekomodni, da bi spreminjali svoje navade. Navdušenja za narod je že še bilo, a dela in pripravljanja na delo

se ni nikdo lotil. Ko se je pa organizirala v »Triglavu« skupina radikalcev, ki so zahtevali, naj se tudi »Triglav« modernizuje, naj ne smatra več zabavo za glavno nalogo dijaštva, tedaj je prišlo do razkola: pred dvema letoma se je razvil »Tabor«. Dokazalo pa se je ravno v Gradcu, da je za društvo samo koristno, če vežejo njegove člane ista načela in isti cilji. Tekmovanje med društvi je rodilo mnogo sadu in dijaške organizacije so se razvijale mnogo čvrsteje.

Druga ferijalna organizacija je bila »Prosveta«. V središču našem, v Ljubljani so bili pač pogoji za tako društvo najugodnejši. »Prosveta« je začela sistematično prirejati predavanja, priredila je par dobro uspeh predav. ciklov, prirejala je ljudske veselice. Nekaj novega so bile na Slovenskem potujoče ljudske knjižnice, ki jih je ustanovila »Prosveta«. Prva taka knjižnica je bila v Domžalah, ustanovile so se ljudske knjižnice na Jesenicah, v Zagorju itd. »Prosveta« je dala inicijativo za ustanovitev javne ljudske knjižnice v Ljubljani. To dijaško poljudno delo je izsililo tudi priznanje nasprotnikov. Ni se več majalo z glavo nad misljo, da naj gre dijak že zdaj med ljudstvo delat in učiti; nasprotno: povsod se je vzbudila závest, da je treba začeti na Slovenskem ravno z drobnim poljudnim delom. Od kraja je veljala beseda radikalec skoro kot psovka, čim dalje pa se je dijaštvo razvijalo, tem bolj pogosto smo slišali iz nasprotnih taborov sramežljive trditve: saj smo mi tudi radikanci. Tudi v nasprotnih društvih se je začela gojiti samoizobrazba, ustanavljali so se klubi, prirejala predavanja.

Goriško ferijalno društvo »Adrija« je bilo ustanovljeno kot radikalno društvo, in je tako še zdaj, dasi se zdi, kakor da v solnčni Goriški veselje do dela pojema. — Četrta ferijalna organizacija »Gorotan« pa sicer ni radikalna, naša, a ustanovila se je brez dvoma pod vtisom novega svežega gibanja.

Velik korak naprej je pomenila ustanovitev glasila. »Omladina« ima za daljni razvoj radikalne struje toliko zaslug, da si našega gibanja brez nje ne moremo več misliti. V prvem letniku se je v uvodnikih razpravljalo o našem programu, bila je tribuna, kjer so se oglašali radikanci k besedi. Že prvo leto si je pridobila ugled nele pri Slovencih, ampak tudi pri drugih Slovanih; priobčila je več znamenitih člankov iz najboljših peres — ob enem je pa vedno motrila dijaški razvoj in je razpravljala o vseh vprašanih tičočih se dijaštva. List se je razvil tekom časa v pravo politično-znanstveno revijo in je razpravljal o vprašanih, ki se jih poprej na Slovenskem ni lotil nikdo. Kot eno najvažnejših vprašanj omenjam objavlanje uradniške statistike. Pravo stanje akademičnega uradništva na Slovenskem je dalo podlago za ekonomsko izbiro stanu. In tu smo pri novi točki iz radikalnega gibanja.

Samopomoč. Slabe gmotne razmere slovenskega dijaka so dale že mnogokrat povod k razmišljevanju, kako bi se jim dalo odpomoči. Radikalno dijaštvo je takoj od začetka smatralo za svojo nalogo, dvigniti slo-

venskega dijaka tudi gmotno na višje stališče. Saj je precej virov, iz katerih črpa slovenski dijak podpore, treba jih je le tako razdeliti, da se naklonijo v resnici potrebnim. Dijaštvo imej vpliv in kontrolo pri podpornih društvih. Že prvo leto se je započela enketa o gmotnem stanju slovenskega dijaštva; ni se prav posrečila. — Radikalna društva pa niso mirovala. Zbirali so se podatki, razvila agitacija za podpiranje dijaških podpornih društev. Ponekod se je doseglo tudi nekako sodelovanje pri razdeljevanju podpor — akademična društva so dobila nekako nadzorstvo. Radikalno dijaštvo pa je tudi skrbelo v tem oziru za slovenskega dijaka, da je zbralo gradivo in informiralo v »Omladini«, na sestankih in posebno še na shodu v Trstu novince in sicer na eni strani o potrebah, ki jih ima dijak v posameznih vseučiliških mestih in na drugi strani o virih, kjer se morejo dobiti sredstva. Seveda tozadevno delo še ni končano, nasprotno — storjen je šele prvi začetek.

Sploh se mora reči, da datira slovensko dijaško kot stanovsko gibanje šele izza časa, ko se je pojavilo narodno-radikalno dijaštvo. Kako radikalno dijaštvo to gibanje pojmuje, je izraženo kratko v besedah programa o nalogi akademičnih društev: »Naloga akademičnega društva je vzgajati slovensko dijaštvo, dvigniti ga duševno, нравno in gmotno.«

Slovenski radikalci so torej smatrali za potrebno, dvigniti dijaštvo tudi нравno. Kako je bilo glede te točke v prejšnjih časih, je precej znano. Bah, Gambirin, Venera — v njih znaku se je razvijalo dijaško življenje. V zadnjih letih se je mnogo premenilo. — Naj se razume prav: mi nočemo biti hinavski Tartuffe-i, ki hinavsko zavijajo oči nad slabostmi drugih; tudi nam kipi mlada kri v žilah, tudi mi se hočemo veseliti svoje mladosti.

Toda nekaj drugega se nam zdi programatično, organizirano pijančevanje in druge orgije, ki mehčajo mišice. Slovenski narod potrebuje tudi telesno zdravih in krepkih mož, in zato je le prav, če dijak ne vidi svoje naloge v tem, da zapravlja svoje telesne in posredno duševne sile*).

Pod нравno povzdigo pa je umeti še več. To je vzbujanje zavesti, da je slovenski dijak sin svojega naroda, da ima tudi napram njemu svoje dolžnosti. Ne samo za bodoči poklic, pripravljati se je treba tudi na delo za narod, in treba je tudi že zdaj poprijeti se dela v kolikor je to mogoče. Omenili smo poprej, da se je košatila blaziranost in narodni indiferentizem med slovenskimi dijaki. Danes lahko rečemo, da tega skoro ni več. In kdor že sam ne prime za delo, vsaj čuti, da ne dela prav. Ta zavest dolžnosti, ki se opaža celo pri nasprotnikih, se sme gotovo pisati na račun naše struje.

Vse, kar imamo, organizacijo, glasilo, knjižnice in druga sredstva vstvarili smo si s svojo močjo, s svojo požrtvovalnostjo. Tudi ta stran vzgoje značaja se ne sme podcenjevati — kdor ni požrtvovalen v malem kot dijak, ne bo niti pozneje, ko mu bodo razmerno z dohodki vzrastle potrebe. In gotovo je znak požrtvovalnosti in pravega idealizma, kar je storilo dijaštvo v zadnjih letih zase kot stan in za narodno delo.

*) In kakor smo omenili, postalo je bolje v tem oziru. Greši se še vedno intra et extra muros, to pa je res, da se to ne obdaja več z gloriolo junaštva.

Gotovo se je smela na tržaškem shodu karakterizirati narodno radikalna struja: »Iz idealnega dijaka je nastalo idealno dijaštvo, porodila se je narodno-radikalna struja. — Le v združitvi enakomislečih leži garancija za kontinuiteto, le potom organizacije se plode in množe ideje. Na mesto efemernih idealnih posameznikov je stopila cela dijaška struja: dijaštvo je zadobilo ideale.«

In tako smo prišli do tržaškega shoda. Po štirih letih radikalnega gibanja je bil to prvi sestanek, javen shod, kjer se je resumiralo vse dosežanje delo. Pokazalo se je, da se gibanje, iz nezadovoljnosti porojeno in čigar bistvo je bilo v prvih početkih negacija, ni izgubilo v pesku, ampak da je tekom let pridobilo mnogo pozitivne vsebine. Ni mogoče razpravljati obširneje o tem pomembnem shodu, bila je to manifestacija modernega slovenskega dijaštva.

Po tržaškem shodu imamo zabeležiti še dvoje novoustanovljenih organizacij, to je »Skala«, ki naj dela na Štajerskem v smislu »Prosvete« in praška »Adrija«. »Skala« je vsled vladne skrbnosti še in suspenso, vendar je pripravljeno vse, da se začne takoj z delom, kakor hitro se reši naš rekurz ugodno.

»Adrija« je naše najmlajše društvo. — V Pragi ima radikalna organizacija posebno mnogo pomena. Čehi so v narodnem delu naši najboljši učitelji. Občujoč ž njimi in proučujoč njihove narodne in kulturne pridobitve naj bi bil slovenski dijak posrednik med obema narodoma in naj bi vporabljal potem doma, česar se je naučil v tujini. Tako pojmujejo mi slovansko vzajemnost. Zato so se pa tudi radikalci v Pragi zavzeli zato, da študiraj slovenski dijak na čeških visokih šolah. Čudno — nasprotniki so ugovarjali v obojem; perhorescirali so stike s Čehi in odklanjali potrebo študij na čeških zavodih. Vendar se je tudi tu zvršil preobrat in — kakor je pri naših nasprotnikih značilno — v svojem letošnjem oklicu povdarjajo tudi Ilirijani — kar so popred zametavali. »Adrija« pa se je v Pragi ugodno vpeljala zlasti s svojo akcijo za ustanovitev stolice za slovenščino na praški univerzi.

Narodno-radikalno dijaštvo ima sedaj sedem društev, štiri ferijalna in v vsakem vseučiliščnem mestu svoje ognjišče.

»Verujemo v bodočnost slovenskega naroda« — teh ponosnih besed radikalci niso mogli izgovoriti brez resnične podlage, brez zadostnega vzroka. V dijaških krogih je bilo radikalno kot dijaško gibanje zmagoslavno. Toda akademiki stopajo v življenje — in pričelo se bo delo, za katero so se vršile priprave. Tudi v našem političnem življenju se bo našlo mnogo zastarelega, zastareli nazori, zaprašene tradicije. Če bodo hoteli današnji radikalci ostati kot možje zvesti sami sebi, bodo morali tudi v našem javnem življenju korakati po začrtani poti za jasnimi cilji. Bog nas varuj nemožatosti in oportunitizma.

Trdna načela, glede katerih ni kompromisa, krepka volja, veselje do poštenega dela, v daljavi pred očmi pa svoboden napredek, osamosvoja naroda, cilj, ki se mu klanja vse drugo — tako si mislim jaz nastop radikalcev.

Mladina si je napisala sama dolžno pismo, in jaz imam toliko zaupanja, da lahko brez ovinkov zatrdim: plačala bo svoj častni dolg, in šla bo tudi v življenju kakor na akademičnih tleh preko ovir do cilja. Imam toliko zaupanja, da končam z Grošljem:

Glej, tu smo reka, reka silovita,
z domačih prikipele smo poljan,
titanska moč je v naših prsih skrita,
pred nami svita se svobode dan.
Ko bistra Soča, bistra hči planine
vse zmane v prah, kar ji zastavi tir,
ko val hrumi kipeča moč mladine
in ni ji mar sovragov in ovir.

IVAN LAH:

O BROŠURAH.

Govorimo in vedno ponavljamo, da hočemo imeti izobražen, kulturnen narod, visoko, duševno močno inteligenco, ki bo vredna tega imena. Prav je, da to hočemo, potrebno pa je tudi, da dosežemo to. Ne moremo namreč reči, da imamo to zdaj. Manjka nam sredstev, ki nam pomagajo to doseči. Lotili smo se dela. Knjižnice, predavanja, revije, časopisi, to so sredstva, ki ji uporabljamo dozdej. Opustili, oziroma premalo smo se ozirali na en močen faktor, ki pospešuje ljudsko izobrazbo — to so brošure. Revije in brošure to so danes sile, ki prodirajo s prosveto med ljudstvo. Če se ne motim, izhaja na Češkem že do 70 revij in pri nas — 2! Pa o tem naj govore drugi. Imamo torej knjižnice, predavanja in časopise. Knjižnice niso v vsakem kraju, morda se tudi premalo obiskujejo, morda imamo tudi premalo tega, kar bi radi dali vanje. To je pri nas žalostna resnica. Predavanja se poslušajo, a beseda izgine. Manjka predavateljev in tudi poslušalcev. Važna dnevna vprašanja se ne dajo na vseh krajih važno obravnavati. In časopisi? Posebno naši! Kako neradi se pečajo z resnimi stvarmi, ki morda slučajno ne spadajo v področje njih politike. In zato so jednostranski. In tako se pri nas lahko čuti velika vrzel, katero izpolniti je namen brošur. Je to najboljši pripomoček podati kratko vsestranski pregled kakega vprašanja. Čitajo se brošure skoraj več kot knjige in časopisi. Zaradi nizke cene so lahko vsem dostopne in se hitro razširjajo. Tega sredstva se je posebno poprijela socijalna demokracija, ki svoje delavstvo vzgaja na ta način. Pojdite in govorite n. pr. z dunajskim delavcem in boste videli, kako se spozna v vseh, posebno pa v socijalnih vprašanjih; ni ga namreč važnejšega vprašanja, ki bi ne dalo povoda, da izide o njem par temeljitih brošur. Isto se dela na Češkem na celi črti. Ne morem za to, da moram posebno v tem slučaju le nje navajati za zgled. O filozofskih, etičnih, estetičnih, naboženskih, socijalnih, političnih vprašanjih imajo celo vrsto brošur — seveda po nizki ceni in mnogo prestavljenih iz

drugih jezikov. Ako Čehi lahko predstavljajo, ko imajo doma mnogo sil, zakaj bi ne mogli mi, ki nimamo kapacitet. Treba je misliti na to, da je tudi pri nas — pa seveda v našem jeziku — treba gojiti vedo, če hočemo, da smo kulturni narod. Za izobražence je izvečine dovolj, da imamo brošure v nemščini, francoščini, češčini, a potrebujemo jih tudi v slovenščini, da so dostopne široki masi. Začeli so izhajati »Novi eseji«, pa so ostali pri jedni številki, ker menda čakajo slovenskih avtorjev. Čemu? Pisati brošuro ni lahka stvar — posebno ker je treba višja vprašanja obdelati poljudno — in zakaj ne poslužiti se tega, kar je že napisano. Socijalna, etična, naboženska vprašanja so v glavnem pri vseh narodih jednaka. Kadar se bo našel človek, ki bo vedel povedati še kaj novega, prida lahko k temu, kar bomo že imeli.

Čehi celo poleg tega, da imajo svoje učenjake, ki se z neumorno pridnostjo trudijo izpopolniti v višjih strokah to, kar se je zamudilo, predstavljajo nekako sistematično velika svetovna znanstvena dela. »Laichterjeva zbirka najboljših poučnih spisov«, je n. pr. izdala sledeča dela, ki bi tudi nam ne bila odveč: G. Janet: Zgovovina politične vede; Ed. B. Tylor: Uvod v studij človeka in civilizacije (antropologija); K. Bücher: Vznik narodnega gospodarstva; R. H. Quick: Reformatorji vzgoje; T. Keim: Rim in kristjanstvo; Masaryk: Socijalno vprašanje; R. Falckenberg: Zgodovina filozofije novega veka; Fr. Drtina: Razvoj misli evropskega ljudstva — in še več podobnih večjih del. Že samo iz te zbirke, ki je vsakemu lahko dostopna, si osvoji n. pr. češki dijak precej poznanja v važnejših svetovnih vprašanjih.

Z ozirom na to se mi zdi važnejše, da bi se denar, ki ga je določil mestni občinski svet ljubljanski za večje pravno in filozofično delo (à 2000 K), rajše porabil za to, da se prelagajo znamenitejša dela tujih kapacitet na slovenščino; kajti posebno nam, ki nimamo niti univerze niti akademije znanosti, bi bilo potrebno, da bi imeli vsaj take knjige v svojem jeziku. Res je, da so nam tudi v drugih jezikih dostopne, toda ne čitajo se; ko bi jih imeli doma, bi se čitale in imeli bi naši mladi ljudje o marsičem čistejše pojme nego sedaj. Je pa to tudi prvi impulz, ki napolni človeka z veseljem do nadaljnega raziskovanja.

In kot nekako pojasnilo in spopolnilo k tem splošnim delom pridejo brošure, ki v poljudni obliki rešujejo posamezna vprašanja. Ne mogel bi naštetih vseh društev, ki sedaj na Češkem izdajajo brošure. Omenim naj le, da njih brošure tvorijo že cele knjižnice — in to ni malega pomena, posebno če pomislimo na našo siromašijo. Pa tudi vspeh se pozna. Omenil sem že brošur socijalne demokracije, lepa je zbirka »Vprašanja in nazori«. Etična in naboženska vprašanja obdeluje posebno knjižnica »Svobodne misli (Volná myšlenka)«, dalje »Spolek Avg. Smetana«; češke žene so začele izdajati vrsto brošur pod naslovom: »Naše snahy«, dnevnik »Čas« izdaja svoje brošure in razne druge organizacije. Navajam vse to za to, da se vidi, kako je treba delati, kadar se hoče dvigniti kulturo svojega naroda. Na posamezne brošure bomo poslej v »Omladini« bolj opozarjali. Največ

brošur je izdalo založništvo Pelcl (Praga, Lipová ul. 8.), ki je izdalo do 150 brošur pod naslovi »Kritická knihovna«, »Knihovna rozhledů in »Biblioteka sociálních a politických nauk«.*) Navajam nekaj naslovov in videlo se bo, da imamo pred seboj celo vrsto vprašanj, ki jih za nas nismo še nikjer objasnili in razložili.

Iz filozofije n.p.r.: Külpe: Uvod v filozofijo — Lichtenberger: Nietzschejeva filozofija — Dilthey: Uvod v duševne vede — Prevodi Nietzscheja — Etika: A. Fouillée: Kritika нравnih sestav naše dobe — Krejčí: Današnje нравnostno vprašanje — Tolstoj: Drobni spisi (Kraljestvo božje v vas, Sužnost naše dobe, O življenju, Evangelij, Spolno vprašanje etc.), G. Janet: Družina, Haufe: Listi materam o vzgoji... Zgodovina: G. Le Bon: Psihologični zakoni razvoja narodov; Buckle: Zgodovina izobrazbe; Lavissee: Pregled politične zgodovine Evrope; W. E. H. Lechy: Zgodovina racijonalizma v Evropi; J. St. Mill: Trije eseji o naboženstvu. — Iz narodnega gospodarstva: A. Z. Naši gospodarski nedostatki; Ch. Gide: Podlaga narodnega gospodarstva; K. Ingram: Zgodovina vede narodnega gospodarstva. Politika: Futurus: Ideje, inteligenca in stranke; K. Rohan: Moderni nasledniki Husovi; G. Leroy-Beaulieu: O antisemitizmu. Pedagogika: J. Sully: Studij detstva; Karejev: Listi o samoizobrazbi; Vetter: Svetovni nazor modernega človeka. Socijologija: Fabijanske razprave o socijalizmu; J. Herkner: Delavsko vprašanje; Spencer: O študiju socijologije; E. de Laveleye: Vlada v demokraciji. Umetnost: Taine: Filozofija umetnosti; Hennequin: Znanstvena kritika; Isti: Pisatelji v Franciji udomačeni; Grot: Nietzsche in Tolstoj; E. Rod: Nravni nazori naše dobe etc. Žensko vprašanje. B. Björnson: Jednoženstvo in mnogoženstvo; E. B. Duffeyeva: Kaj morajo žene vedeti; L. Marholmova: Knjiga žen etc. Zadostuj.

Iz tega izprevidi vsak, koliko nam primanjkuje. Nečem povdarjati, kake dolžnosti bi imeli tu naši dnevniki eventuelno stranke. Treba bi bilo začeti sistematično, da se spopolni vrzel, ki je nastala v letih našega po-božnega molčanja. Upajmo, da se to začne skoro.

*) Čitatele zmožne češčine opozarjamo na priložnost. 10—12 brošur ene stroke v vrednosti 20—24 K se dobi pri založništvu za 8 K. Skupine so: rodbina — politika — filozofija — socijologija — nar. gospodarstvo etc. Natančni seznam pri založništvu.

LISTEK.

Poročil se je starejšina »Slovenije« in nje bivši predsednik, gospod dr. Ljudevit Pivko z gdč. Ljudmilo Mužikovo v Kostelcu nad Črnimi lesi na Češkem. Iskreno čestitamo!

Naš sestanek in ljudski shod v Št. Jakobu v Rožu sta se obnesla nad vse pričakovanje krasno. Obširnejše poročilo si pridržujemo za prihodnjo številko. Zbralo se je iz vseh pokrajin širne slovenske domovine okoli 50 akademikov in srednješolcev. Vsa naša akademična društva so bila

častno zastopana. Sestanek je otvoril za narodno-radikalno eksekutivo tovariš V. M. Zalar (»Adrija«), pozdravil došle tovariše in goste ter oddal predsestvo tovarišu Fr. Mravljaku, predsedniku »Slovenije«. Besedo je nato povzel tovariš Slamnik (»Slovenija«); govoril je o žalostnem stanju koroškega šolstva. Referatu sledeča debata je bila zelo poučna; posegli so v njo zlasti gospod župnik Ražun, tovariš Wieser i. dr. Tovariš Stibler (»Tabor«) je nato referiral o programu podrobnega dela. Temu referatu pa je sledil — z ozirom na številno navzoče abiturijente in srednješolce koroške — razgovor o naših visokošolskih mestih. Tovariš Zalar je prav posebno povdarjal važnost čeških visokih šol in pozivljaj tovariše, da v čim večjem številu posečajo Prago, ki je v vsakem oziru za slovenskega dijaka najugodnejše visokošolsko mesto.

Dan po sestanku, nedeljo 26. m. m., se je vršil popoldne v Št. Jakobskem »Narodnem domu« velik ljudski shod. Prostorna dvorana je bila napolnjena do zadnjega prostorčka. Poleg dijaštva je bilo zbranih do 400 preprostih, vrlih slovenskih mož in žena. Shod je otvoril tovariš V. M. Zalar. Nato je bil za burnih živijo-klicev izvoljen predsednikom shoda gospod župnik Ražun; pozdravil je slovensko narodno-radikalno dijaštvo, ki je Št. Jakobčanom omogočilo ljudski shod ter dal besedo gospodu dr. Oblaku iz Celovca. Gospod referent je obrazložil poslušalcem našo staro zahtevo po zedinjeni Sloveniji, t. j. po združenju vseh Slovencev na podlagi narodne avtonomije. Nato je gospod urednik Ekar poročal o volilni reformi ter na zemljevidu pokazal, kako krivično je vlada postopala pri razdelitvi volilnih okrajev na Koroškem. Zahteval je od slovanskih poslancev, da saj ob 12. uri še preprečijo izvršitev tega načrta, ki bi pomenjal za Slovenstvo na Koroškem — pogin. Ko je na to govoril še nek preprost mož o narodnih grehah, ki jih delamo dan za dnevom, se je ljudski shod zaključil. Sledila je zabava, pri kateri so domača dekleta zaigrala kratko šaljivo dvodejanko, tamburaški in pevski zbor pa proizvajala glasbene točke. Seveda si št. jakobski nemčurji niso mogli kaj, da nas ne bi opozorili na svojo žalostno eksistenco. Takoj ob prihodu v Št. Jakob smo opazili z blatom pomazano kažipot-tablo S. P. D.; pa je bilo celo nemškutarjev tako sram, da so jo sami počedili. V soboto zvečer je frčalo na naše tovariše kamenje ter je zadelo tudi neko češko damo, ki je tudi bila v Št. Jakobu navzoča. Seveda se bomo z junaki še pomenili na pristojnem mestu. Nasprotnike smo zadeli z izletom v živo in zato so lahko prepričani, da se kmalu spet vidimo.

P. Z.

Akad. fer. društvo »Prosveta« je v smislu sklepa svojega izrednega občnega zbora z dné 11. m. m. spremenilo svoja pravila ter razširilo svoj delokrog po vseh avstrijskih kronovinah. Odslej bo moglo društvo — kakor hitro ministrstvo spremembi pritrdi — delovati tudi izven Kranjske. — Dné 8. t. m. ustanovi »Prosveta« svojo XI. ljudsko javno knjižnico v Veliki Loki na Dolenjskem. Obenem se vrši ljudska veselica, ki jo prirede domači fantje. — V nedeljo dne 9. t. m. pa se otvori XII. ljudska javna knjižnica v Radomljah pri Mengšu. — Delajo se tudi priprave za

ustanovitev knjižnic v Kočevski Dragi in v Kranjski gori. — Meseca septembra priredi društvo tudi več izletov v razna industrijalna podjetja.

Slavnost v Krškem*) je uspela nad vse pričakovanje lepo. Ustanovil se je dolenjski odsek »Prosvete«, ki naj bo predhodnik bodoče dolenjske podružnice. Istočasno se je izvolil pripravljalni odbor, ki oskrbi, da se osnuje podružnica »Prosvete« za krški in brežiški okraj. Vsled inicijative in agilnosti naših krških tovarišev se je isti dan otvorila ljudska knjižnica v Krškem ter so se storili pripravljalni koraki za ustanovitev krškega »Sokola«. — Popoldanska slavnost v Leskovcu v prid leskovski knjižnici »Prosvete« je i v moralnem i v gmotnem oziru najsijajneše uspela. Vsa čast krškemu dijaštvu!

Odkritja Vilharjevega spomenika v Postojni dne 12. m. m. se je udeležilo nad 50 narodno-radikalnih dijakov.

V Kamniku se je ustanovila dne 2. t. m. ljudska javna knjižnica.

Strokovnjaki na srednjih šolah. Ob koncu šolskega leta na naših srednjih šolah moramo ne le njih uspehe natančno zabeležiti, ampak treba je tudi poiskati in preučiti vzroke eventuelnim neuspehom. Eden teh vzrokov je napačna razdelitev predmetov, tako da večkrat poučuje posamezne predmete profesor, ki nima usposobljenosti za dotični predmet ali pa, če tudi ima usposobljenost, ga že dolga leta ni poučeval. Oglejmo si v tem oziru ljubljanske srednje šole. Na prvi državni gimnaziji je najrevnejša pastorka slovenščina, katero so predavali neupravičeni profesorji v 7 razredih in 3 prostih tečajih. Nemščino so poučevali nestrokovnjaki v 6 razredih — celo v višji gimnaziji nek zgodovinar! Isti je poučeval propedeutiko, drug zgodovinar pa matematiko. Vrh tega se je poučevala slovenščina za 1. in 2. a-razred ter za 3. in 4. a-razred skupno, torej na način, ki je v rabi na manjrazrednih ljudskih šolah, namesto da bi imelo teh par učencev iz a-oddelkov skupni pouk z dotičnimi b- ali c-oddelki. — Na drugi državni gimnaziji so učili, ne da bi bili za to usposobljeni, slovenščino v dveh, nemščino v 5 razredih, med temi zopet nek zgodovinar celo v 7. in 8. razredu! Na realki so predavali neusposobljeni slovenščino v treh razredih in v dveh prostih tečajih, nemščino pa v 8 razredih.

Pouk v slovenščini, živem materinskem jeziku, je pri nas poskusno polje ne le klasičnim filologom, temveč tudi zgodovinarjem in celo — matematikom! Če nadalje vpoštevamo, kakšne težave dela našim dijakom nemščina, moramo pač reči, da je brezvestna lahkomiselnost, ako se tudi ta predmet — kateremu se sicer pri nas prisoja velika važnost — izroča nestrokovnjakom. Nemščino bi na naših zavodih smeli poučevati le tisti germanisti, ki so obenem usposobljeni za slovenščino — žalibog da jih je premalo! Sploh pa naj poučujejo vse predmete strokovnjaki! Če se pri filozofskih študijah in skušnjah dela že velika razlika med usposobljenostjo za nižje in višje razrede, naj se to uvažuje tudi na srednjih šolah in se naj razdelijo učne ure in predmeti po strokovni izobrazbi! Realčno ravna-

*) Vsled pomanjkanja prostora smo bili žal primorani odložiti obširnejše poročilo.

teljstvo ima navidezni izgovor, da nima sposobnih učnih moči — naj si jih oskrbi, imamo dovolj slovenskih filozofov za vse stroke! — ravnateljstvu gimnazij pa niti tega piškavega izgovora nimata, ker imata dovolj usposobljenih učnih moči za vsak predmet. Torej je popolnoma nepotrebno, da izprašuje pri maturi zgodovinar nemščino, katere se sam ni nikdar več učil kakor njegovi dijaki!

Na ta nedostatek opozarjamo pred začetkom novega šolskega leta ravnateljstva omenjenih in tudi drugih zavodov ter vse poklicane faktorje in prosimo, naj se uredijo naše srednje šole kolikor mogoče po postavnih predpisih!

Kritikus.

Češko dijaštvo v minulem šolskem letu. »Omladina« se je vedno ozirala na važnejše dogodke v češkem dijaškem življenju ter jih je sproti registrirala. Vendar ne bo odveč, če še enkrat pogledamo nazaj na ravno preteklo leto češkega dijaškega življenja. Lansko šolsko leto se je začelo v znamenju boja za splošno volilno pravico. Dijaštvo se ni zadovoljilo s tihimi simpatijami za ljudska prava, ampak je korakalo roko v roki s češkim delavstvom po praških ulicah; solidarno z delavstvom je stavkalo tudi dijaštvo na visokih šolah. Cela predbožična doba je lep in znamenit dokument enotnega postopanja vsega češkega dijaštva brez razlike političnih nazorov. Poleg boja za splošno volilno pravico se je češko dijaštvo prav posebno udeleževalo protiklerikalnega gibanja. Letos je bil izvoljen za rektorja na češki univerzi teolog. Dijaštvo ne priznava teologični fakulteti opravičenega mesta pri univerzi: teologična fakulteta ni znanstvena, ker sta dogma in neodvisna znanost dva nezdružljiva pojma. Svojemu mnenju o teologični fakulteti je dijaštvo dalo duška v veliki demonstraciji ob instalaciji rektorjevi. S to demonstracijo signalizirani boj se je razvnel še bolj, ko je župnik Dostál - Lutinov denunciral moravskega profesorja Judo. V vseh naprednih krogih je vzbudil ta tipično klerikalni čin najhujši odpor. Zlasti dijaštvo — v prvi vrsti moravsko — je priredilo nebroj protiklerikalnih shodov. Na enem teh shodov je govoril prof. Masaryk, pa je bil pozvan pred sodišče; žaljenje katehetov in motenje vere so mu očitali. Ali k žalosti klerikalne armade je bil obakrat oproščen. Vrhutega pa je bil imenovan častnim članom »Svaza českoslov. stud.« kot v dokaz protiklerikalnega mišljenja dijaštva. Ali tudi klerikalci niso mirovali. Videli so, da jim akademična »Marijanska kongregacija« ne zadostuje več; tudi klerikalni »Kolegij Arnošta iz Pardubic« se ni mogel izdatno postaviti proti naprednjakom. Zato so ustanovili novo klerikalno društvo »Liga akademická«. Čisto gotovo je, da se napredno dijaštvo ne bo imelo bojevati z duševnimi giganti, ali podcenjevati se tako društvo vendar ne sme. Zato mora dijaštvo s tem večjo energijo stopiti na branik in niti za las ne odnehati.

Tretja velika skupna dijaška akcija celega češkega dijaštva je bil lani boj za visokošolske zahteve. Zahteva druge češke univerze v Brnu stoji še vedno v ospredju. Poleg tega pa je posvetilo dijaštvo pozornost kričečim razmeram na visokih šolah v Pragi. Sklicalo je celo vrsto shodov, na katerih so se obravnavale te razmere. Veliko zaslugu v tej stvari si je pridobi

»Svaz č. s.«. Kot posledico teh shodov je treba smatrati dejstvo, da se je za novo vseučiliško poslopje že poiskal prostor.

Ozreti se hočemo sedaj še na posamezna znamenitejša društva in dijaške skupine. V prvi vrsti moramo omeniti »Svaz československého studentstva«, središče in eksekutivo celega češkega dijaštva. O njem smo o priliki že pisali v tem listu, zato zdaj tega več ne ponavljamo. Med številnimi predavanji, ki jih je »Svaz« priredil, je treba posebno omeniti krasni cikel o Havličku povodom petdesetletnice njegove smrti. »Svaz« je dalje gojil stike s tujim dijaštvom. Da se je udeležil v lepem številu našega tržaškega shoda, je itak znano. Poslal je tudi deputacijo na dijaški kongres društva »Corda fratres« v Lutih. Znamenit je dalje francoski oddelek v »Svazovem« tedniku »Studentský věstník«. Naj omenimo še, da je naše nar.-radikalno dijaštvo našlo gostoljubno streho v »Svazu«, ko je bilo izstopilo iz »Ilirije«. Ustanovili smo si bili tam svoj lastni krožek, ki se je seve razširil po ustanovitvi »Adrije«. Sploh nam je »Svaz« tudi v drugih stvareh šel tako na roko, da mu je zagotovljen trajen dober spomin v analih slovenskega narodno-radikalnega dijaštva v Pragi.

Od čeških dijaških skupin naj omenim samo nekatere. Na prvo mesto postavljam dijaštvo, ki izdaja »Časopis pokrokového studentstva«; zbrano je v klubu »Antonín Čížek«. To »studentstvo státoprávně pokrokové« je pač najagilnejša in najsimpatičnejša skupina. Iz te skupine izhaja tudi izvrstni srednješolski list »Volnost« in »Studentský obzor menšinový«. Poleg tega imamo realistično skupino, ki je združena v »Jungmannu«; v primeri s klubom »Ant. Čížek« je kazal »Jungmann« malo življenja. Iz krogov »Jungmannu« bližnjih izhaja »Studentský sborník«. Ena nadaljnih frakcij se zbira okrog »Akademického čtenářského spolka«. Členstvo se v svojem delovanju omejuje na prireditel vsakoletnega plesa. Poleg teh društev imamo celo vrsto ferijalnih, takozvanih »krajinskih« društev, ki delujejo v smislu naše »Prosvete«; zato se ne bom mudil pri njih programu. Častna mesta med njimi zavzemajo »Pracheň«, »Jizeran«, »Sazavan«, »Krkovec«, »Krkonoš«, »Dobroslav« itd., dalje akademični odseki »Matice školske«, »Severočeske« in »Pošumavske narodne jednote«.

Treba bi bilo, da se radi popolnosti poročila še ozrem na podporno akcijo v češkem dijaštvu. Ta pa tvori sama zase tako obširno poglavje, da hočemo o nji poročati o priliki samostalno.

Bilanca letošnjega leta je, kakor je videti, prav ugodna, dijaštvo je pokazalo dovolj aktivnosti. Na prihodnost iz tega ne smemo še soditi; ali to lahko rečemo, da je v rokah dijaštva samega; od njega je odvisno, bo-li ugodna ali ne.

V. M. Z.

Podrobne informacije o podpornih virih po raznih vseučiliških mestih prinese prihodnja številka »Omladine«.

ter napišeš na posebno polo kratko prošnjo za oproščenje kolegnine, naslovljeno na profesorski zbor svoje fakulte. Prošnji priložiš zrelostno izpričevalo (najboljše v legaliziranem prepisu), ubožno spričevalo in indeks.

S prošnjo*) in z nacionali se podaš (od 10.—12. ure) k dekanu, ki ti izroči „začasno spremnico“ (Interims-Aufnahmschein), vidirane nacionalne ter indeks. Vse to poneseš v kvesturo, kjer oddaš nacionalne ter dobiš na indeks potrdilo. Indeks neseš nazaj na dekanat, začasno spremnico pa hraniš do slovesne immatrikulacije.

Vpisovanje na graški tehniki. Za vpisovanje na graški tehniki potrebuješ 1. maturitetno spričevalo, 2. izpolniti moraš 2 natisa nacional in indeks. Nacionalne in indeks dobiš na tehniki v pisarni. V indeks prilepiti moraš svojo sliko. Prva pot pri vpisovanju je k dekanu, ki vidira nacionalne in indeks in obdrži 1 natis nacionala. Nato se podaš k tajniku, ki te vpiše. Ako si na novo vstopil, plačati moraš 10 K za immatrikulacijo. Slednjič moraš iti še k rektorju, ki ti potrdi v indeksu vpisovanje. Abiturijentje gimnazij, ki žele vstopiti na tehniko, se morajo javiti najprej pri tajniku, kjer morajo plačati 10 K takse za sprejemni izpit. S potrdilom, ki ga dobe pri tajniku, se morajo predstaviti pri profesorjih za deskriptivo in risanje. Iz teh dveh predmetov morajo delati absolvirani gimnazijci sprejemni izpit. Zahteva se od njih minimalno. Iz deskriptive: 1. medsebojna lega točk, daljic in ravnin; 2. najvažnejše lastnosti stožčevih presekov (krog, elipsa, hiperbola in parabola). Iz risanja: najjednostavnejša perspektivna ornamentika. Na podlagi maturitetnega spričevala in spričeval iz deskriptive in risanja je vpisovanje pri absolviranih gimnazijcih isto kakor pri absolviranih realcih. — Ako želiš biti oproščen kolegnine, ki znaša za tečaj neglede na število ur 30 K, moraš vložiti prošnjo do 15. oktobra. Isti rok velja tudi za prošnje za različne risalne rekvizite in za obednice, ki se dele na tehniki oktobra meseca za cel tečaj skupaj.

Praga. Podajamo informacije samo za češke visoke šole, ker smo mnenja, da slovanski dijak v Pragi študiraj na slovanski visoki šoli in ne podpiraj neopravičenih nemških aspiracij v češki Pragi. Red pri vpisovanju v Pragi ne bo mnogo različen od drugih visokih šol, vendar so manjše nijanse.

a) Univerza. Rektorat in dekanat filozofične fakultete se nahajata v Karolinu (Ovocný trh), takoj poleg je tudi dekanat pravniške fakultete. Medicinci imajo svoj dekanat v poslopju svoje fakultete (Na bojišti). Vpisovanje se vrši do 8. vinotoka, po potrebi tudi kak dan več. Novodošli prineso seboj zrelostno (oziroma odhodno) spričevalo, dokazilo, da to leto ne bodo v vojaški službi, dva izpolnjena nacionala ter indeks. V indeks se vpišejo predavanja, ki jih hoče dotičnik poslušati. Filozof mora imeti vpisanih najmanj 10 ur na teden, pravnik in medicinec pa po 20 ur. Z navedenimi dokumenti greš v pisarno svojega dekana, kjer si obdrže en nacional, ostalo pa vrnejo obenem z začasnim immatrikulačnim listom. S tem listom, enim nacionalom in indeksom se podaš na kvesturo (v hiši, kjer je rektorat), kjer plačaš 8 K takse, 2 K za kolek in za vsako vpisano tedensko uro 2/10 K kolegnine. Za oprostitev kolegnine se lahko vloži prošnja samo do 8. vinotoka na dekanatu. Prosilci pa morajo imeti izvrstno zrelostno spričevalo; le pravniki morejo biti polovično oproščeni s samo dobrim spričevalom. Prošnja mora biti opremljena sev z zrelostnim spričevalom in ubožnim listom, ki mora biti potrjen od župnijskega, občinskega, zemljejknjižnega urada, od davkarije in (v slučaju, da uživajo roditelji kako plačo ali pokojnino) tudi od dohodninske davkarije; priložen mora biti prošnji tudi še en nacional.

*) Dotični tt. abiturijenti, ki so napravili zrelostni izpit z odliko, so navadno oproščeni celotne kolegnine, drugi pa le polovično.

b) Tehnika. Pisarne so v poslopju na Karlovém náměstí. Vpisovanje traja do 15. vinotoka. Listine kakor na univerzi, abiturijentje gimnazije morajo dokazati znanje risanja in deskript. geometrije, bodisi s kakim spričevalom ali pa v posebni sprejemni skušnji, ki je komaj malo več kot zgolj formaliteta. V rektorjevi pisarni plačaš 8 K takse ter 50 K kolegnine. S potrdilom o plačilu ter z ostalimi listinami se podaš na dekanat, kjer plačaš še 30 vin. in 1 K za kolke. Za oproščenje od cele kolegnine lahko prosi, kdor ima izvrstno zrelostno spričevalo, od polovice, kdor ima v obligatnih predmetih vsaj eno izvrstno ali pa dve hvalni znamki. H koncu pripominjam, da si naj preskrbi vsak vseučiliščnik eno na karton nalepljeno, tehnik nenalepljeno fotografijo. Še eno nalepljeno fotografijo naj prinese seboj, kdor reflektira na hrano v menzi.

Slovenskim dijakom bi prav nujno svetovali, da gredo študirat v Prago, in to iz več vzrokov. Na naših srednjih šolah smo se navadili gledati na vse skozi nemška očala; v Pragi je to drugače, navadimo se bolj spoštovati tudi sebe; naša ponižana samozavest se dviga, pada pa tisto nepotrebno precenjevanje tujine in nezdravi hiperkriticizem. Praga je dalje najboljša praktična šola za naše prosvetno in manjšinsko delo, ki tvori bistven del našega programa. Nazadnje nikakor ni prezreti tudi gmotnega vprašanja; tudi v tem oziru je Praga najugodnejša: v primeri z Dunajem in Gradcem je Praga pač najcenejše mesto. Tudi češčina ne dela nikakih težav, Slovenec se je z lahkoto nauči v par mesecih, če se le nekoliko potruji; dotlej pa se skušnje lahko delajo v nemščini.

Modalitete za upisovanje na dunajsko univerzo in tehniko so bistveno take, kot v drugih vseučiliških mestih. Podrobna pojasnila tudi za druge dunajske visoke šole daje akademično društvo »Slovenija« na Dunaju, VIII. Breitenfeldergasse 20, parter.

Slučaj Porenta. G. dr. Fr. Vidic, tajnik »Podp. društva za slov. visokošolce na Dunaju« nam piše, da je pokojni Porenta minulo leto prosil pri omenjenem društvu le enkrat podpore in sicer meseca novembra. Tedaj je dobil 5 K, kar sicer ni veliko, a treba pomisliti, da je november najhujši mesec. Rade volje tedaj popravljamo naše tozadevno poročilo v junijevi številki našega lista. Pripomnimo le, da nas pri tem ne zadene druga krivda, kakor da smo preveč zaupali resnicoljubnosti onih, ki so nas o pokojnikovih razmerah informirali. Vse informacije glede pok. Porente smo namreč dobili iz krogov klerikalnih dunajskih akademikov, s katerimi je bil pokojnik v najožjih stikih. Sapienti sat!

Prijateljem slovenske akademične mladine! Letošnjo jesen pohiti nenavadno visoko število slovenskih dijakov na češke visoke šole v Prago. Prav je tako, saj bi naj nam nadomeštovala le-te za sedaj domačo univerzo in tehniko. Ali največja večina teh dijakov je navezana deloma, da, tudi popolnoma na tuje gmotne podpore. Bati se je, da bi praško slovensko podporno društvo pri najboljši volji ne moglo vstrezati zdatno vsem prosilec. Zato se obračamo z uljudno prošnjo k vsem onim, ki soglašajo s tem, da posečaj slovenski dijak češke visoke šole in posreduje na ta način takorekoč med slovenskim in češkim narodom, med njegovo in med našo kulturo: spominjajte se v kar največji meri slovenskega podpornega društva v Pragi. Za slovensko akademično društvo »Adrija« v Pragi: fil. T. Jost, predsednik. Prispevke sprejema blagajnik gospod dr. J. Šebesta, advokat v Pragi II. Spálena ulice 22.

Listnica uredništva. Radi pomanjkanja prostora smo morali mnogo stvari odložiti. Zato se bomo tudi s »katoliškim shodom« bavili še-le prihodnjič.